

Амели Нотомб „Любовен саботаж“

Възседнала моя кон, галопирах гордо сред вентилаторите.

Бях на седем години. Усещането за прекалено много въздух в мозъка ми беше несравнимо. Колкото по-бързо фучах, толкова повече кислород нахлуваше в него и го продухваше.

Конят ми стигна до площада на Големия вентилатор, наричан с тривиалното име Тянанмън. После сви надясно по булеварда на Обитаемата грозота.

Държах поводите с една ръка. Другата даваше израз на вътрешния ми безкрай, като галеше ту задницата на коня, ту небето над Пекин.

Еlegantната ми стойка вземаше ума на минувачите, униформите, магаретата и вентилаторите.

Нямаше нужда да пришпорвам животното. Китай го бе създал по мой образ и подобие – палеха го големите скорости. Движеха го вътрешният му плам и възхищението на тълпите.

Още първия ден бях разбрала аксиомата – в Града на вентилаторите всичко, което не беше великолепно, беше уродливо.

С други думи, почти всичко беше уродливо. Откъдето следва: красотата на света, това бях аз.

Не че моите седемгодишни кожа, плът, коса и скелет можеха да засенчат вълшебните същества от градините на Аллах и от гетото на международната общност.

Красотата на света беше дългият танц, който подарявах на деня, красотата на света беше бързината на моя кон, черепът ми, разгърнат като корабно платно от дъха на вентилаторите.

Пекин миришеше на детска повръщия.

По булеварда на Обитаемата грозота единствено звукът на галопа можеше да заглуши кашлиците, забраната да се общува с китайците и ужасяващата празнота на погледите.

С приближаването към оградата конят забави ход, за да позволи на пазителите да ме идентифицират. Не им се сторих по-подозрителна от друг път.

Проникнах в сърцето на гетото Санлитун, където живеех, откакто бе измислена писмеността, тоест от две години насам, някъде през неолита, при режима на Бандата на четиримата.

„Светът е всичко, което е налице“, пише Витгенщайн в прекрасната си проза. През 1974-та Пекин не беше налице – не мисля, че бих могла по-добре от това да опиша ситуацията. Витгенщайн не беше любимият ми автор на седем години. Но очите ми бяха изпреварили мисълта му, за да достигнат до извода, че Пекин няма нищо общо със света.

Бях се нагодила към ситуацията – имах си кон и пипаловидна аерофагия в мозъка. Имах всичко. Бях една безкрайна епопея.

Чувствах родство само с Великата китайска стена – единствената човешка постройка, която може да се забележи от Луната. Само тя ми пасваше по мащаб и не препречваше погледа, а го повеждаше към безкрая.

Всяка сутрин една робиня идваше да реше косите ми.

Тя не знаеше, че ми е робиня. Смяташе се за китайка. Всъщност нямаше националност, след като беше моя робиня.

Преди Пекин бях живяла в Япония, където човек можеше да намери най-добрите роби. В Китай не бяха нищо особено. В Япония, когато бях на четири години, имах робиня, която ми беше изцяло отдадена. Често се просваше в краката ми. Хубаво беше. Китайската робиня нямаше такива обноски. Сутрин започваше с грубо ресане на дългата ми коса. Крещях от болка и мислено й нанасях безброй камшични удари.

После тя сплиташе косата ми в една или две прекрасни плитки с древното артистично умение, което културната революция не беше успяла да накърни. Предпочитах да ми прави само една плитка, струваше ми се, че това повече подхожда на човек с моето положение. Тази китайка се казваше Тре – име, което от първия миг ми се стори неприемливо. Осведомих я, че ще носи очарователното име на японската ми робиня. Тя ме погледна смаяно и продължи да се нарича Тре. През този ден разбрах, че в политиката на тази страна има нещо гнило.

Някои страни действат като наркотик. Такъв е случаят и с Китай. Той има учудващата способност да превръща всички, които го посещават, и даже тези, които само говорят за него, в хора с големи претенции.

От много претенции някои прописват, което обяснява огромния брой книги за Китай. По подобие на вдъхновилата ги страна, тези книги са или най-доброто (Лейс, Сегален, Клодел), или най-лошото, което може да се напише.

Аз не бях изключение от правилото.

Китай ме направи крайно претенциозна.

Но си имах извинение, което много малко бездарни китаисти биха могли да изтъкнат – бях на пет години, когато пристигнах в Китай, и на осем, когато го напуснах.

Спомням си отлично деня, в който разбрах, че ще живея в Китай. Бях едва на пет години, но вече схващах най-важното – че ще мога да се фукам с това.

Правилото действа безотказно – дори и най-големите критици на Китай изживяват перспективата да попаднат там като рицарско посвещение.

Нищо не звучи по-тежкарски от това, да кажеш с разсеян вид: „Връщам се от Китай“. И до ден днешен като усетя, че някой не ми се възхищава достатъчно, изричам разсеяно фразата „когато живеех в Пекин“.

Наистина е странно. В края на краищата бих могла да кажа „когато живеех в Лаос“, което би било доста по-изключително. Но не толкова шик. Китай е класика, безусловност, „Шанел № 5“.

Не всичко може да се обясни със снобизма. Голяма роля играят фантазиите. Туристът, пристигнал в Китай без своята хубава доза китайски илюзии, няма да види друго освен един кошмар.

Майка ми винаги е имала най-щастливия характер на земята. Вечерта, когато пристигнахме в Пекин, грозотата така я поразя, че тя заплака. Тя, която никога не плаче.

Разбира се, имаше ги Забранения град, Храма на небето, Благоуханната планина, Великата китайска стена, Гробниците на династията Мин. Но всичко това – в неделя.

През останалите дни на седмицата имаше само мръсотия, отчаяние, изливане на бетон, гетото, надзора – все дисциплини, в които китайците са шампиони.

Няма друга страна, която така да заслепява. Тези, които я напускат, разказват, че са видели прекрасни неща. Въпреки честността си, те са склонни да не споменават за пълзящата грозота, която няма как да не са забелязали. Това е особен феномен. Китай е като умела прелъстителка, която успява да привърже хората към себе си, като ги кара да забравят многобройните ѝ несъвършенства, без дори да ги прикрива.

Две години преди това баща ми с тревожен вид бе приел назначението си в Китай.

Аз лично намирах за немислимо да напусна село Шукугава, планините, къщата и градината.

Според баща ми проблемът бил другаде. Той смяташе, че Китай не върви на добре.

– Там има ли война? – попитах с надежда.

– Не.

Недоволствам. Карат ме да напусна моята любима Япония заради една страна, в която дори няма война.

Разбира се, това е Китай, звучи добре, но как ще я кара Япония без мен? Тревожи ме лекомислието на министерството.

Годината е 1972-ра. Готвим се да заминаваме. Атмосферата е напрегната. Опаковат плюшените ми мечета. Чувам да казват, че Китай е комунистическа страна. Това трябва да се анализира. Става все по-лошо – къщата се опразва от предметите си. Настъпва миг, в който всичко е изнесено. Трябва да се тръгва.

Летището на Пекин. Няма съмнение – това е друга страна.

По неясни причини моите куфари не са пристигнали с нас. Трябва да останем няколко часа на летището, за да ги изчакаме. Колко точно? Може би два, може би четири, може би двайсет. Елемент от чара на Китай – неговата непредвидимост.

Чудесно. Това ми позволява веднага да се заема с анализа на ситуацията. Разхождам се из летището и го оглеждам с изпитателен поглед. Не ме бяха излъгали – тази страна е различна. Не бих могла да кажа по какво се различава от другите. Да, грозна е и точно такава грозота никога не съм виждала. Сигурно съществува дума за нея, но аз още не я знам.

Питам се какво би могло да е комунизмът. На пет години съм и съм прекалено изпълнена с достойнство, за да попитам възрастните какво означава това. В края на краищата не съм имала нужда от тях, за да се науча да говоря. Ако трябваше всеки път да ги разпитвам за значението на думите, щях все още да мънкам неясно.

Сама разбрах, че „куче“ означава куче, че „лош“ означава лош, и не виждам защо трябва да ми се помага, за да разбере още една дума.

Още повече че това не би трябвало да е трудно. Тук има нещо много специфично – хората са облечени еднакво, светлината е като в болницата в Кобе... Защо ли е така?

Но да не избързваме. Комунизмът е тук, това е ясно, но да не му търсим лековати определения. Смисълът на думите е сериозна работа.

Кое е най-странното нещо тук?

Изведнъж този въпрос ме изтощава. Лягам върху една голяма каменна плоча на летището и заспивам на секундата.

Събуждам се. Не знам колко часа съм спала. Родителите ми все още чакат куфарите и изглеждат потиснати. Брат ми и сестра ми спят на пода.

Забравих за комунизма. Жадна съм. Баща ми ми дава банкнота, за да си купя нещо за пиене.

Разхождам се. Няма начин да си купя цветна газирана напитка като в Япония. Тук продават само чай.

„Китай е страна, в която се пие чай“, казвам си. Добре. Приближавам се до старчето, което сервира тази течност. Той ми подава димяща купа.

Сядам на пода с огромната купа. Чаят е силен и невероятен. Никога не съм пила такъв. Опива ми мозъка за няколко секунди. Това много ми харесва. Ще върша велики дела в тази страна. Подскачам из летището и се въртя като пумпал.

И изведнъж се озовавам лице в лице с комунизма.

Вече е черна нощ, когато куфарите най-после пристигат.

Някаква кола ни повежда през безкрайно странен свят. Почти полунощ е, улиците са широки и пусти.

Родителите ми изглеждат все така потиснати, брат ми и сестра ми се оглеждат учудени. Теинът започва да произвежда фойерверки в главата ми. Външно не показвам нищо, но съм възбудена до полуда. Всичко ми изглежда грандиозно, като се започне с мен самата. Идеите в главата ми си играят на дама.

Не си давам сметка, че този екстаз не върви на обстановката. Не се вписвам в Китай на Бандата на четиримата. И това ще продължи три години.

Колата пристига в гетото на Санлитун. То е оградено с високи стени, а стените са пазени от китайски войници. Сградите приличат на затвори. Отреден ни е апартамент на четвъртия етаж. Няма асансьор, по стълбището се стича урина.

Качваме куфарите. Майка ми плаче. Разбирам, че няма да е проява на добър тон да демонстрирам моята еуфория, и я запазвам за себе си.

През прозореца на новата ми стая Китай изглежда смешно грозен. Поглеждам снизходително към небето.

Подскачам на леглото като на трамплин.

„Светът е всичко, което е налице“, пише Витгенщайн.

Според китайския вестник в Китай са налице всякакви поучителни неща.

Нито едно не можеше да се провери.

Всяка седмица с дипломатическата поща пристигаха родните вестници – в тях материалите, посветени на Китай, сякаш се отнасяха за друга планета.

Едно циркулярно писмо в ограничен тираж бе разпространено сред членовете на китайското правителство и по силата на някакъв необичаен стремеж към прозрачност – сред чуждите дипломати. То произлизаше от редакцията на „Женмин Жибао“ и съдържаше новини, прекалено лишени от възторженост, за да са достоверни. Беше невъзможно да се прецени точността им – под властта на Бандата на четиримата самите им съчинители губеха нишката.

На чуждестранната общност ѝ беше трудно да се ориентира. Много дипломати казваха, че всъщност нямат и най-малка представа какво става в Китай.

Затова докладите, които пишеха до своите министерства, бяха най-хубавите и най-литературните в цялата им кариера. И няма защо да се търси някакво друго обяснение на факта, че много писателски призвания се раждат в Пекин.

Ако Бодлер можеше да знае, че онова негово „където и да е, стига да е извън света“ би намерило свършената си илюстрация в тази китайска смесица от вярно, невярно и нито вярно, нито невярно, той нямаше да го желае така страстно.

В Пекин през 1974-та не четях нито Витгенщайн, нито Бодлер, нито „Женмин Жибао“.

Четях малко, защото имах прекалено много работа.

Четенето на книги е подходящо за безделни възрастни, които все трябва да се занимават с нещо.

А аз имах важни функции.

Имах кон, който отнемаше три четвърти от времето ми.

Имах тълпи за очароване.

Имах репутация за опазване.

Имах да създавам легенда.

А най-вече имаше война – епичната и страшна война в гетото на Санлитун.

Вземете една сюррия деца от всички националности и ги затворете в тясно, бетонизирано пространство. Оставете ги свободни и без надзор. Тези, които предполагат, че децата ще си подадат приятелски ръце, са големи наивници.

Нашето пристигане съвпадна с една конференция на върха, на която бе декларирано, че краят на Втората световна война е бил малко преждевременен.

Всичко можеше да започне отначало, след като нищо не се бе променило и лошите продължаваха да бъдат германците. А германци в Санлитун не липсваха.

Освен това Втората световна война не се беше разгърнала достатъчно. Този път на страната на съюзниците се нареждаха всички възможни нации, включително чилийци и камерунци.

Обаче никакви американци, нито англичани.

Расизъм? Не, география.

Войната се водеше в гетото на Санлитун.

Англичаните бяха настанени в старото гето, наречено Уайдзю Далоу. Американците пък живееха всички заедно в частното си ранчо около своя посланик, някой си Джордж Буш.

Отсъствието на тези две нации въобще не ни притесни. Можехме и без англичани и американци. Но без германци не можехме.

Войната започна през 1972-ра. През тази година разбрах една огромна истина – на земята може без всичко друго, но не и без враг.

Без враг човекът е същество окаяно. Животът му е истинско изпитание, унило и тягостно несъществуване.

Врагът, това е Месията.

Самото му наличие е достатъчно, за да се задейства човешкото същество.

Благодарение на врага злокобният инцидент, наречен живот, се превръща в епопея. Така че Христос е бил прав да каже: „Обичайте враговете си“.

Но е направил някои погрешни заключения, а именно, че трябва да се помирим с врага, да подадем и другата си буза и т.н.

Как ли пък не! Ами нали, като се помирим с врага си, той престава да е враг.

А ако вече няма враг, човек трябва да си намери друг и всичко започва отначало.

Така че е безсмислено.

Значи, трябва да обичаме врага си, но да не му го казваме. В никакъв случай не трябва да се стига до примирие.

Примирието е лукс, който човекът не може да си позволи.

Неслучайно всички мирни периоди са завършвали с нова война.

Докато войните обикновено приключват с мирни периоди.

Тъй че мирът е вреден за човека, докато войната е полезна.

Следователно трябва да приемем философски няколкото й неприятни страни.